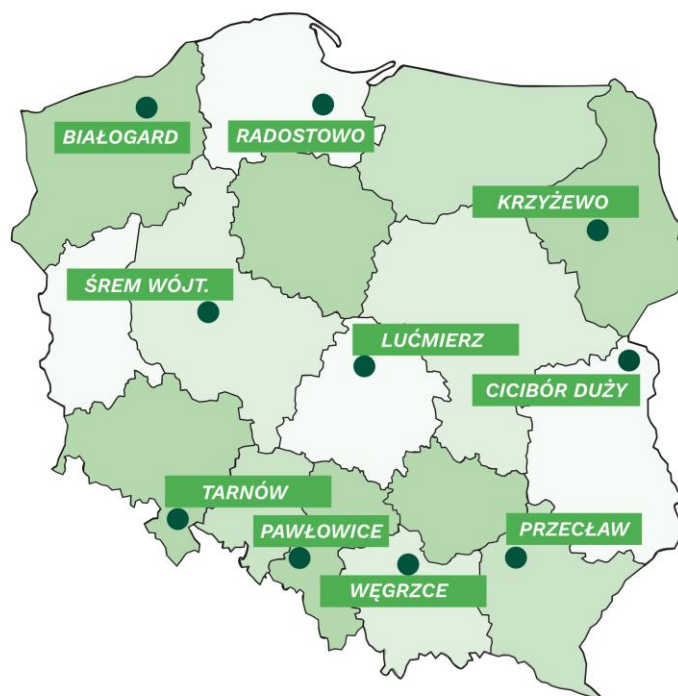

EKOLOGICZNE DOŚWIADCZALNICTWO ODMIANOWE

Jesienią 2021 roku, w związku podjętymi przez Unię Europejską strategiami „Od pola do stołu”, „Europejskiego Zielonego Ładu” i „Unijnej strategii na rzecz bioróżnorodności” zakładających szybki wzrost znaczenia rolnictwa ekologicznego i powierzchni gruntów rolnych prowadzonych w reżimie rolnictwa ekologicznego oraz wobec braku na naszym rynku odmian ekologicznych (*zgodnie z definicją są to odmiany wyhodowane w warunkach ekologicznych*) i ekologicznego materiału heterogenicznego, COBORU postanowił podjąć kompleksowe działania w celu wyselekcjonowania już istniejących odmian konwencjonalnych, przydatnych do tego typu gospodarowania. W tym celu postanowiono rozszerzyć sieć punktów doświadczalnych COBORU przeznaczonych do prowadzenia doświadczeń w reżimie rolnictwa ekologicznego, tak aby reprezentowały one wszystkie rejony kraju (rys. 1). Ponadto w punktach doświadczalnych, które już prowadziły tego typu doświadczenia w latach poprzednich, powiększono areał gruntów do ok. 5 ha.

Rysunek 1

Rozmieszczenie punktów doświadczalnych wyznaczonych do prowadzenia badań odmianowych dla potrzeb rolnictwa ekologicznego od sezonu wegetacyjnego 2025/2026

Ponadto, w drodze zapytań ofertowych do wszystkich jednostek certyfikujących znajdujących się na liście MRiRW, wybrano podmiot, który nadzoruje poprawność działań związanych z okresem konwersji, a następnie z uzyskaniem certyfikatu rolnictwa ekologicznego w punktach doświadczalnych COBORU. Podmiotem certyfikującym została firma EKO GWARANCJA. W czerwcu 2022 r. SDOO w Węgrzcach otrzymała już, jako pierwsza, odpowiedni certyfikat. Pozostałe punkty doświadczalne zakończył proces certyfikacji pod koniec tego samego roku. W drugim i trzecim kwartale 2026 roku, we wszystkich punktach doświadczalnych przeprowadzono kontrole w zakresie przestrzegania obowiązujących

przepisów w ramach prowadzonej działalności. W sporządzonych protokołach pokontrolnych nie odnotowano uchybień.

Od 2023 r. Centrala COBORU dzięki uzgodnieniom z Głównym Inspektoratem Ochrony Roślin i Nasiennictwa, zgodnie z postanowieniem art. 12 ust. 1 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/848, w imieniu wszystkich punktów wyznaczonych do prowadzenia doświadczeń ekologicznych w SDOO/ZDOO, wystąpiła do WIORiN w Poznaniu z wnioskiem o pozwolenie stosowania konwencjonalnego materiału siewnego, uzyskanego od hodowców, w doświadczeniach z gatunkami roślin jarych, a jesienią również dla odmian zbóż ozimych. Uprościło to procedurę uzyskiwania ww. pozwoleń.

Ostatecznie w sezonie 2025/2026 COBORU koordynowało prowadzenie w całym kraju w ramach ekologicznego doświadczalnictwa odmianowego 130 doświadczeń w 15 gatunkach roślin uprawnych, z których 96 prowadzonych było we wspomnianych wyżej 10 stacjach i zakładach doświadczalnych oceny odmian. Łącznie we wszystkich realizowanych doświadczeniach testowana była przydatność dla rolnictwa ekologicznego 198 odmian. W sezonie wegetacyjnym 2026 zawieszono badania odmian kukurydzy (ziarno i kiszonka). Wykaz prowadzonych doświadczeń i badanych odmian przedstawia tabela 1.

Tabela 1

Wykaz gatunków, liczba doświadczeń oraz liczba odmian badanych w ramach ekologicznego doświadczalnictwa odmianowego koordynowanego przez COBORU. 2025/2026.

Lp.	Gatunek	Liczba doświadczeń (w tym w punktach dośw. COBORU)	Liczba odmian (COBORU)
	1	2	3
1	Jęczmień ozimy	5 (5)	6
2	Jęczmień jary	10 (5)	11-25
3	Owies jary	10 (6)	10-11
4	Pszenica orkisz jara	5 (5)	2
5	Pszenica orkisz ozima	5 (5)	4
6	Pszenica zwyczajna jara	8 (5)	11
7	Pszenica zwyczajna ozima	9 (6)	16
8	Pszenżyto ozime	11 (6)	12-21
9	Żyto ozime	10 (6)	11-25
10	Gryka	5 (5)	4
11	Groch siewny	8 (5)	10
12	Łubin wąskolistny	8 (5)	10
13	Soja	5 (5)	10
14	Wyka siewna	8 (5)	4
15	Ziemniak jadalny (trzy grupy wczesności)	20 (19)	25
16	Len oleisty	1(1)	3
17	Lnianka siewna	1(1)	3
18	Słonecznik	1(1)	8

Koordinacja COBORU w prowadzeniu doświadczeń wymienionych w tabeli 11 polega na:

- Ustalaniu lub współudziale w ustalaniu doborów odmian do poszczególnych doświadczeń,
- zamawianiu łącznego zapotrzebowania na materiał siewny u hodowców lub ich przedstawicieli, a po jego otrzymaniu rozsyp na próby dla poszczególnych doświadczeń oraz ich dystrybucji do wyznaczonych punktów doświadczalnych,
- przygotowanie dla specjalistów z poszczególnych punktów doświadczalnych aplikacji umożliwiającej przekazywanie poszczególnych danych/wyników z doświadczeń do COBORU, oraz ich gromadzenie i przetwarzanie w bazie danych COBORU, a następnie ich udostępnianiu jednostkom współpracującym /finansującym badania,
- publikacja wyników doświadczeń (podobnie jak podmioty współpracujące).

Powyższe doświadczenia w sezonie 2025/2026, podobnie jak w roku poprzednim, zostały sfinansowane w następujący sposób:

- 58 doświadczeń - przez COBORU, ze środków dotacji celowej lub środków własnych,
- 57 doświadczeń - przez IUNG-PIB w Puławach, ze środków przyznanych na ten cel przez MRiRW,
- 14 doświadczeń - ze środków lokalnych uzyskiwanych przez SDOO na realizację Porejestrowego doświadczalnictwa odmianowego (PDO)
- 1 doświadczenie - przez IHAR-PIB w Radzikowie, ze środków przyznanych na ten cel przez MRiRW,

Mając na uwadze potrzeby rolnictwa ekologicznego i fakt, że w Polsce nie ma wpisanych w Krajowym rejestrze odmian wytworzonych i przeznaczonych dla upraw ekologicznych, COBORU na mocy *zarządzenia nr 23/2025 z dnia 11 kwietnia 2025 roku Dyrektora Centralnego Ośrodka Badania Odmian Roślin Uprawnych w sprawie komisji wewnętrznej ds. ekologicznego doświadczalnictwa odmianowego* przygotował założenia pozwalające wyodrębnić spośród odmian konwencjonalnych niektórych roślin rolniczych takie, które będą przydatne do rolnictwa ekologicznego. Powołana Komisja wewnętrzna specjalistów zajmujących się badaniem WGO roślin rolniczych na jej pierwszym spotkaniu w dniu 11 kwietnia 2025 r. przyjęła kryteria oceny przydatności odmian do uprawy w warunkach ekologicznych

Analizując wyniki doświadczeń odmianowych prowadzonych w warunkach ekologicznych w celu wyodrębnienia odmian przydatnych do tego systemu uprawy uwzględniono wiele kryteriów, a w szczególności: odporność i tolerancję na choroby i szkodniki, jakość i stabilność plonu oraz tolerancję na stresy abiotyczne (susza, niskie temperatury).

W warunkach ekologicznych, wobec braku możliwości stosowania syntetycznych środków ochrony roślin, kwestia naturalnej odporności roślin na patogeny i szkodniki nabiera szczególnego znaczenia. Przeprowadzając doświadczenia odmianowe w systemie ekologicznym oraz konwencjonalnym, ocenia się reakcję odmiany na różne agrofagi występujące na danym obszarze (np. choroby powodowane przez grzyby, owady). Wysoki stopień odporności lub tolerancji wobec patogenów przekłada się na ograniczenie strat w plonie w obu systemach uprawy. Pozwala także ograniczyć potencjalne koszty związanych z mniejszą liczbą stosowanych zabiegów.

W rolnictwie ekologicznym ważna jest również jakość plonu, rozumiana jako zawartość składników odżywczych, walory smakowe oraz przydatność przetwórczą (np. wysoka zawartość białka w roślinach bobowatych). Poza względami rynkowymi, takie cechy jak trwałość przechowalnicza są bardzo ważne w ograniczaniu strat żywności. Dlatego w trakcie prowadzonych badań oznaczana jest m.in. zawartość białka, skrobi, zawartość związków antyżywnościowych, a także sprawdzane są parametry przechowalnicze). Ponadto ważną cechą jest stabilność plonowania tj. powtarzalność uzyskiwanego poziomu plonowania w latach badań.

Zmiany klimatyczne obserwowane w ostatnich latach powodują częste występowanie okresów suszy lub ekstremalnych temperatur, w tym późnych przymrozków, sprawiają że w rolnictwie ekologicznym (pozbawionym wsparcia większości chemicznych stymulatorów wzrostu) bardzo ważna jest tolerancja odmian na te niekorzystne czynniki. Zdolność odmian do adaptacji w skrajnych warunkach pogodowych jest jednym z ważniejszych kryteriów wyboru odmian odpowiednich do rolnictwa ekologicznego.

Biorąc pod uwagę powyższe kryteria, po przeanalizowaniu wyników doświadczeń prowadzonych w warunkach ekologicznych w latach 2023-2025 powołana Komisja na początku 2026 r. wypracowała wykaz 50 odmian konwencjonalnych w 12 gatunkach roślin rolniczych polecanych przez COBORU do uprawy w rolnictwie ekologicznym. Wykaz ten znajduje się na stronie internetowej COBORU (www.coboru.gov.pl) w zakładce „Ekologiczne Doświadczalnictwo Odmianowe”.

Przygotowując się do ewentualnego zgłoszenia Ekologicznych Materiałów Heterogenicznych, co jest związane z zapisami *Ustawy z dnia 23 czerwca 2022 r. o rolnictwie ekologicznym i produkcji ekologicznej (Dz.U. z 2022 r. poz. 1370)* oraz *Rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/848 z dnia 30 maja 2018 r. w sprawie produkcji ekologicznej i znakowania produktów ekologicznych i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 834/2007 (Dz. Urz. UE L 150, 14/06/2018)*, Dyrektor COBORU już w 2022 r. wydał *Zarządzenie nr 32/2022 z dnia 30 sierpnia 2022 r. w sprawie postępowania oraz obiegu i wzoru dokumentów dotyczących prowadzenia wykazu ekologicznego materiału heterogenicznego* oraz *Zarządzenie nr 34/2022 z dnia 20 września 2022 r. w sprawie wielkości prób ekologicznego materiału heterogenicznego*, które należy dostarczyć wraz z powiadomieniem – wnioskiem o umieszczenie zgłoszonego materiału rozmnożeniowego roślin w wykazie ekologicznego materiału heterogenicznego. Pierwsze zgłoszenie takiego materiału odnotowano w październiku 2023 roku.

W 2023 r. Dyrektor COBORU wydał też *zarządzenie nr 8/2023 z dnia 24 stycznia 2023 roku w sprawie odstępstw i różnic dotyczących warunków rejestracji ekologicznych odmian roślin rolniczych i warzywnych*. Zarządzenie to wdraża do naszego ustawodawstwa wytyczne wynikające z *dyrektywy wykonawczej Komisji (UE) 2022/1647 z dnia 23 września 2022 r. zmieniająca dyrektywę 2003/90/WE w odniesieniu do odstępstwa dotyczącego ekologicznych odmian gatunków roślin rolniczych odpowiednich do produkcji ekologicznej (Dz. Urz. UE L 248/46, 26/09/2022)* oraz *dyrektywy wykonawcza Komisji (UE) 2022/1648 z dnia 23 września 2022 r. zmieniająca dyrektywę 2003/91/WE w odniesieniu do odstępstwa dla ekologicznych odmian gatunków warzyw nadających się do produkcji ekologicznej (Dz. Urz. UE L 248/52, 26/09/2022)*, dotyczące zmniejszenia wymagań dotyczących wyrównania odmian zgłoszonych do krajowego rejestru jako odmiany ekologiczne.

W dniu 11 czerwca 2026 roku, na terenie Zakładu Doświadczalnego Oceny Odmian w Lućmierzu (woj. łódzkie) odbył się V Krajowy Pokaz Ekologicznego Doświadczalnictwa

Odmianowego, zorganizowany przez Centralny Ośrodek Badania Odmian Roślin Uprawnych (COBORU) w Słupi Wielkiej.

W imprezie udział wzięło ponad 100 osób, w tym rolnicy, uczniowie szkół rolniczych, przedstawiciele firm hodowlanych i innych jednostek związanych z rolnictwem oraz specjaliści z Centrali COBORU, stacji i zakładów doświadczalnych oceny odmian z całego kraju zajmujący się prowadzeniem ekologicznych doświadczeń odmianowych.

Uczestników spotkania powitał zastępca Dyrektora COBORU ds. badawczo-doświadczalnych Pan Marcin Behnke oraz Panowie dr Przemysław Majchrowski (Dyrektor SDOO w Sulejowie) i Ireneusz Sadowski (Kierownik ZDOO Lućmierz).

Część konferencyjna spotkania obejmowała cztery referaty. Pan Bartosz Pytlak (Naczelnik Wydziału Rolnictwa Ekologicznego, Departament Rolnictwa Ekologicznego i Jakości Żywności, MRiRW) wraz ze starszą specjalistką tego Wydziału Panią Martą Szajek-Gładyga, przedstawili stan i perspektywy rozwoju rolnictwa ekologicznego w Polsce. Pan Marcin Gąbka wraz z Panem Pawłem Szymoną (Ekogwarancja PTRE) – przedstawili informacje dotyczącą certyfikacji rolnictwa ekologicznego w praktyce. Pan dr inż. Tomasz Lenartowicz (Centrala COBORU) oraz Pan Dariusz Pomykała (CDR Radom) wygłosili referat dotyczący działań na rzecz rozwoju rolnictwa ekologicznego. Pan Maciej Nowakowski (Przedstawiciel WIJHARS), poinformował zebranych o danych dotyczących rolnictwa ekologicznego w województwie łódzkim. Zaprezentowano również oferty nawozów i środków biologicznych dopuszczonych do stosowania w rolnictwie ekologicznym. Zebrani mogli również zapoznać się z szeroką ofertą wydawniczą COBORU w zakresie wyników doświadczeń realizowanych w systemie rolnictwa ekologicznego.

Następnie uczestnicy Pokazu udali się na pola doświadczalne ZDOO w Lućmierzu, gdzie można było zobaczyć doświadczenia prowadzone w płodozmianie ekologicznym z odmianami zbóż w tym gryki, roślin bobowatych grubonasiennych i soi oraz ziemniaka. Zademonstrowano również kolekcję mieszanek poplonowych. Ponadto zebrani przy przygotowanej odkrywce glebowej otrzymali informację w zakresie właściwości plonotwórczej i znaczenia odczynu gleby z szczególnym uwzględnieniem miejsca gdzie ZDOO w Lućmierzu prowadzi doświadczenia poletkowe z gatunkami roślin rolniczych.

W ramach pojętych działań w zakresie rolnictwa ekologicznego, Centralny Ośrodek Badania Odmian Roślin Uprawnych (COBORU), Polska Izba Nasienna (PIN) oraz Poznańska Hodowla Roślin Sp. z o.o. (PHR) byli polskimi partnerami międzynarodowego projektu LIVESEEDING.

LIVESEEDING to międzynarodowy projekt finansowany w ramach programu **Horyzont Europa**, realizowany w latach **2022–2026**, od **1 października 2022 r. do 30 września 2026 r.** W projekcie uczestniczyło **37 partnerów z 16 krajów europejskich**, w tym 14 państw Unii Europejskiej oraz Szwajcarii i Wielkiej Brytanii. Jego celem było wspieranie rozwoju rolnictwa ekologicznego poprzez zwiększenie dostępności wysokiej jakości ekologicznego materiału siewnego oraz odmian dostosowanych do lokalnych warunków uprawy. Projekt obejmował rozwój hodowli i nasiennictwa ekologicznego, ocenę odmian oraz współpracę naukowców, hodowców, producentów nasion i rolników.

Projekt miał na celu wspieranie rozwoju ekologicznego nasiennictwa i hodowli roślin poprzez wzmacnianie współpracy pomiędzy jednostkami naukowymi, hodowcami, producentami nasion, rolnikami oraz organizacjami branżowymi w całej Europie.

W 2026 roku przedstawiciel COBORU, dr Tomasz Lenartowicz w dniach 13–17 lipca wziął udział w LiveSeeding Summer School w Walencji (Hiszpania). Wydarzenie miało na

celu, wymianę wiedzy i doświadczeń na poziomie międzynarodowym oraz budowanie sieci współpracy wspierającej rozwój ekologicznych systemów nasiennych i hodowli roślin w Europie, w tym poznanie dobrych praktyk stosowanych w ramach rolnictwa ekologicznego.

Podsumowanie projektu **LIVESEEDING** w ramach programu **Horyzont Europa** planowane jest na przełomie roku 2026/2027.